

הרב גבריאל קדוש

הקשר השלם שבין העם והארץ במצוות השמיטה

ישנה מחלוקת הפוסקים, בעקבות מחלוקת בתלמוד על תוקפה של מצוות השמיטה בזמן הזה. ונמצאו לכן דעות מנוגדות¹ יש אומרים שמצוותה מדאורייתא, ויש אומרים שהיא מדרבנן, ויש אומרים שהיא מידת חסידות. בירושלמי² מצאנו התניה של מצוות השמיטה במצוות היובל:

וזה דבר השמיטה שמוט: רבי אומר שני שמיטין: שמיטה ויובל, בשעה שהיובל נוהג השמיטה נוהגת מדברי תורה. פסקו היובלות נוהגת השמיטה מדבריהן.

וממשיך הירושלמי:

אימתי פסקו היובלות לכל יושביה? בזמן שיושבין עליה ולא בזמן שגלו מתוכה... נמצאת אומר כיוון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות.

וכך למעשה פוסקים רובם של הפוסקים³, שתוקף מצוות השמיטה כיום היא מדרבנן מכיוון שמצוות היובל לא נוהגת כיום.

מרן הרב קוק בהקדמה לספרו 'שבת הארץ'⁴ קושר את מצבה הרוחני של האומה בכל הדורות לרמת החיוב שאנו מתחייבים במצוות השמיטה והיובל. בדברו על דיני היובל כותב הרב:

כל אלה יחד הם סימני-חיים עליונים, שצריכה לגלותם אומה זו, שמוסר-לאומי אלוקי כזה חי בקרבה, ונכון הוא לפנייה, בהיותה מבונה בכל תכסיסה **ברום עילויה המדיני 'כשכל יושביה עליה'** - למען יעלה בידה תכסיס התגלות

1. עיין בהרחבה שבת הארץ א, פ"ג הל' כה (עמ' 443).

2. ירושלמי גיטין פ"ד ה"ג.

3. שבת הארץ א, מבוא סי' א-ט, חזו"א שביעית סי' ג' ס"ק ח.

4. שבת הארץ א, הקדמה (עמ' 67).

ההכרה של היושר האלוקי, העומד למעלה מסגולתה המוכנה עמה מכבר, השומרת על תפקידיה שלא ירדו ולא ימחו כליל.

וביאר הרב עוזי קלכהיים זצ"ל:⁵

בדרשה זו ציינו חכמינו את מצבה התקין והשלם של האומה... מצב זה מציין את הקשר השלם שבין העם והארץ, אשר נוצר מהמפגש המשותף של כל העם עם נחלתו. כלומר, היובל יכול לשמש לנו כמודד למידת זיקתו ונכונותו של העם להיות בארצו. כשהוא חל, משמע שהעם שוכן בנחלתו וחי בה חיים טבעיים במדינתו ככל עם על אדמתו. במצב שלם זה, יכולה להופיע גם רוחו בצורה מושלמת... בעת שיגיעו המצוות התלויות בארץ לידי חיובן מדאורייתא - הרי שהגיעה האומה להתחברות מלאה בארצה, אז היא תגלה כוחות גנוזים שבקרבה... וזוהי החירות העליונה שתתגלה ביובל.

אך ישנם דורות שבהם התאמה רוחנית זו אינה בקומתה הראויה, ולכן רמת החיוב של מצוות היובל והשמיטה אינם מדאורייתא.

בבית שני בעת ששבו רק שני שבטים, חסר הבית חמישה דברים, ביניהם שכינה ורוח הקודש ואורים ותומים. לבו של המקדש נעדר מהם, כי רובו של העם היה מחוץ לנחלתו. לכן גם היובלות לא נהגו מדין תורה, ולא זכינו שיתגלה הכישרון הישראלי בנבואה ורוח הקודש, המגשרים בין שמים וארץ, המופיעים במקדש... מצוות היובל היא ביטוי לחיים השלמים של ישראל על אדמתם. כשמערכת המצוות פועמת בקרב האומה בצורה מסודרת, דרך המוקדים של השבתות, השמיטות והיובל, שהם והלכותיהם מכינים את עולם החומר לקלוט את המציאות הרוחנית ושפעה.

רעיון זה אפשר להסמיך בפרשנות על הפסוק העוסק במצוות היובל "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה"⁶ הרמב"ן⁷ בבואו לברר את משמעות המילה 'דרור' כותב: "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה", שיהיו **כל בעלי הארץ** נקיים מעבדות ומכל שעבוד בגופם ובארצותם". וכן ביאר במקום אחר⁸ "שיהיו **כולם** בני חורין לדור בכל מקום".

5. "שירת האומה לארצה" (עמ' קעא-קעח) בשינויים קלים.

6. ויקרא כה, י.

7. רמב"ן שמות ל, כג. ד"ה "מר דרור".

8. רמב"ן ויקרא כה, י, ד"ה "יובל היא".

למצוות היובל יש השלכות על קיום המצוות התלויות בארץ. לפי פרשנות זו אנו רואים שהתנאי הבסיסי לקיומם המלא של מצוות אלו הוא שיושביה הטבעיים של הארץ הזו, עם ישראל, צריכים להיות משוחררים מכל שעבוד ולהיות בני חורין ואז המצוות יכולות להתקיים בקומתם השלמה.

ב"ה שזוכים אנו בדורנו לשיבת עם ישראל על אדמתו והשראת השכינה בציון, וממילא המצוות התלויות בארץ, ובכללן מצוות השמיטה, קונות קמעא-קמעא את מקומן הראוי להן בהשתדלות לקיום כללותיה ופרטותיה בחיבור בין ישראל, ארצו ותורתו. כולנו תפילה שקשר חיים זה יגיע למדרגה השלמה של קיום השמיטה כהלכתה מדין תורה.

שנת השמיטה - עת חשבון נפש של ציבור

(“נר למאור” פרשת בהר, הרב משה צבי נריה)

השבת - עת חשבון נפשו של היחיד, ושבת הארץ - עת חשבון נפשו של הציבור. הראשונה באה אחת לששה ימים ונמשכת רק יום אחד, ואילו השנייה באה אחת לשש שנים ונמשכת שנה שלמה. יחיד סיפק בידו לסכם מעשיו ודרכיו אחר ששה ימים, ואילו ציבור זקוק לששת שנות מעשה, טבעי ומובן שסיכום ובירור כל המעשים, ברור העבר והכוון לעתיד, מצריכים שנה שלימה.